

ÇOCUK HUKUKU

ÇOCUK HUKUKUNA GENEL BAKIŞ VE MUSTAFA ÖKKEŞ EVREN'İN “HİÇ HAK'SIZ OLUR MU ÇOCUKLAR?” ADLI ŞİİR KİTABINDAKİ BAZI HAKLARIN İNCELENMESİ

Sena ERBAŞ

Sahip olduğu özellikler bakımından özel ilgi ve korumaya muhtaç olan çocuk, yetişkin bir bireyden farklı muamelelere tabi tutulması gereken hukuki bir sùjedir. Bu durum tarihten günümüze kadarki hukuksal süreçte sosyal devlet anlayışını benimseyen birçok devletin kanun yapma çalışmalarında dikkate alınmıştır fakat bu konuda dünya genelinde ortak bir çalışma yapılması ve çocuklara ayrı haklar tanınması için birlikte hukuki düzenlemeler yapma girişimleri geç tarihlere kadar ertelenmiştir. Bu durum da uzun yıllar boyunca dünya genelinde çocukların özel gereksinimlerine dikkat edilmemesi, hak ihlallerine uğramaları gibi olumsuz sonuçların doğmasına sebep olmuştur.

Bu makalemizde öncelikle çocuk kavramını farklı açılardan inceleyecek, sonrasında çocuk hukukunun özelliklerinden, içeriğinden ve gelişiminden bahsedecek ve en sonunda değerli şair Mustafa Ökkeş Evren'in Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesine karşı eleştirel bir bakış açısıyla ele aldığı çocuk haklarının yer aldığı “HİÇ HAK'SIZ OLUR MU ÇOCUKLAR?” adlı şiir kitabındaki bazı hakların pozitif hukuktaki ve İslam hukukundaki karşılıklarına değineceğiz.

Anahtar kelimeler: çocuk hakları, sözleşme, İslam hukuku, Türk hukuku

ABSTRACT

OVERVIEW OF CHILD LAW AND EXAMINING OF SOME RIGHTS IN THE POETRY BOOK OF MUSTAFA ÖKKEŞ EVREN WHICH IS NAMED “HİÇ HAK’SIZ OLUR MU ÇOCUKLAR?”

Sena ERBAŞ

The child in need of special attention and protection in terms of his characteristics is a legal person who must be treated differently than an adult individual. This has been taken into consideration in the law-making efforts of many states that have adopted the social state understanding in the legal process up to date, but attempts to make joint arrangements around the world and to give separate rights to children have been postponed until late. This has led to negative consequences such as failure to pay attention to the special needs of children and violations of rights throughout the world for many years.

In this article, we will first examine the concept of children from different perspectives, then we will talk about the characteristics, content and development of children's law, and finally the critical poet Mustafa Ökkeş Evren makes a critical view against the United Nations Convention on the Rights of the Child. We will touch upon the equivalents of some rights in the poetry book in positive law and Islamic law.

Key words: child rights, covenant, Islam law, Turkish law

Mustafa Ökkeş Evren kimdir?

1966 yılında babasının (TCDD) memuriyeti sebebiyle buldukları Gaziantep’e bağlı İslâhiye ilçesinde doğdu. Ana ve ata yurdu Osmaniye olmakla beraber babasının tayin sebebiyle geldikleri İskenderun’da İlkokulu ve İmam Hatip Lisesini bitirdi. Çocukluk ve gençlik yılları bu şehirde geçti. Yüksek öğrenim olarak Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezun oldu. Beş yıl süre İskenderun’da serbest muhasebecilik yaptı. 1995 yılında Adana’ya yerleşti. Burada özel bir kurumda yönetici olarak çalıştı.

Yazmaya lise yıllarında başladı. İlk yazısı Bayrak mecmuasında yayımlandı. Şiir, öykü ve denemeleri Çınar, Güneysu, Kırağı, Harman, Palandöken, Edebiyat Yaprağı, Yitik Düşler, Kuşluk Vakti, Rüzigâr, Yedi İklim, Edebiyat Ortamı, İz, Milli Eğitim, Edep, Nida ve benzeri dergilerde yayımlandı. Bazı şiirleri Erdoğan Akın tarafından bestelenip albümlerinde yer aldı.

Adana'da genç arkadaşlarıyla beraber Edebi Müdahale isimli edebiyat ve düşünce dergisini çıkarttı.

Özellikle çocuk edebiyatı alanında çalışmalar yaptı. Yazdığı şiir, öykü, masal ve hikâyeleri, Gonca, Zaman Arkadaşım, Diyanet Çocuk, Milli Eğitim, Salıncak, Elma Şekeri, Ebe Sobe dergilerinde yayımlandı. İnternet üzerinde çocuklar için edebiyat yayını yapan 'beyazbulut.com' sayfasında yazdı. 2010-2011 eğitim yılı için MEB Ders Kitapları Komisyonu "KOCAMAN HAYALLER" isimli şiirini ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabına aldı.¹

Giriş

Çocuk hukukunun iyi anlaşılabilmesi için öncelikle çocuk kavramının özümsemesi gerektiğinden bu kavram farklı açılardan ele alınmalıdır. Nitekim Emine Akyüz, çocuk kavramını psikolojide ve hukukta çocuk kavramı olmak üzere iki başlık altında incelemiştir:

Psikolojide Çocuk Kavramı

a) Oral Dönem:

Bu dönemde bebeğin gereksinimleri, algılamaları ve kendini anlatım yolları daha çok ağız bölgesinde yoğunlaşmıştır.

Yaşamın ilk olumlu duygusu olan temel güven bu dönemde anne ya da anne yerini tutan kişiyle ilişkilerle gelişmektedir. Anne bebeğin gereksinimlerini düzenli olarak karşıladıkça bebek onu açlığını gideren bir kaynak olarak tanır ve sever. Anne ve bebek arasındaki sıcak, sevecen, güven verici bir ilişki bebeğin dış dünyaya güven duymasını sağlar.

b) İlk Çocukluk Dönemi:

Bu dönemde çocuklar yürür, konuşur ve etkin bir biçimde çevrelerini araştırırlar ne yiyeceklerine ne giyeceklerine, uyuyup uyumayacaklarına kendileri karar vermek isterler. Şu hâlde bu dönemde çocuğun özerklik duygusu geliştirilmeye çalışılmalıdır.

---

¹ Mustafa Ökkeş EVREN/Biyografi, <http://www.naryayinlari.com/yazar.php?yazarid=23> (erişim: 10.05.2019)

c) Orta Çocukluk Dönemi:

Diğer iki dönemden farklı olarak toplumun gittikçe artan bir rol oynadığı sakin ve kararlı bir büyüme dönemidir. Bu dönemde anne-baba ve kardeşlerden oluşan yakın çevre çocuk için önemini korumakla birlikte çocuklar daha büyük bir bağımsızlığa ve yaşıt ilişkilerine önem verirler.

d) Ergenlik Dönemi:

Bu dönem biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Çocuk çevresinden kolay etkilenir, sürekli olarak ilgiyi üzerine çekmeye çalışır. Ayrıca meslek seçimi, bağımsızlık kazanma, ana-babadan çözülme gibi önemli sorunlar da bu dönemde ortaya çıkar.²

Psikolojide olduğundan farklı olarak hukukta çocuk kavramı, çocuğun gerçekleştirdiği eylemlerin anlam ve sonuçlarını idrak kuvvetine ve korunmaya muhtaç olup olmayışına göre şekillenmiştir. Bu bağlamda Türk hukukunda da örneğin Türk Medeni Kanunu'nda çocuk kavramı ehliyet kavramı içerisinde değerlendirilmiştir. "*Kişiliğin hangi andan başlayarak kazanılacağı, kişinin haklara ve yükümlülüklerle sahip olması ve hukuk düzeni tarafından korunması bakımından önemlidir.*"³ Türk hukukuna göre kişiliğin ne zaman başladığına bakacak olursak; Türk Medeni Kanunu'na göre kişilik sağ ve tam doğumla kazanılır (madde 28). Rüşt ise çocukluktan/küçüklükten çıkmayı ifade eder. Rüşt yaşının belirlenmesinde duygusal, düşünsel ve fiziksel olgunluk kriterleri esas alınmıştır. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türk hukukunda da normal rüşt yaşı on sekiz olarak kabul edilmektedir. Kişi on sekiz yaşına eriştikten sonra kendiliğinden ergin olur (madde 11/1). Bu, yasal rüşt yaşıdır. Erginliğin bu yaştan önce çeşitli yollarla kazanılması da mümkündür: Evlenmeyle kazanılan erken rüşt TMK madde 11/2'de, yargı yoluyla kazanılan erken rüşt madde 12'de hüküm altına alınmıştır.

Çocuk Hukukunun Tarihsel Gelişimi

Tarihten günümüze kadarki süreçte çocukların diğer yaş grubundaki bireylerden farklı muamelelere tabi tutulması gerektiği birçok topluluk tarafından kabul edilmişse de

---

² Emine AKYÜZ, *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması (Ulusal ve Uluslararası Hukukta)*, Ankara 2000, s.63-65

³ Age, s.68

bu konuda dünya genelinde ortak bir çalışma yapılması ve çocuklara ayrı haklar tanınması için birlikte hukuki düzenlemeler yapma girişimleri geç tarihlere kadar ertelenmiştir. Bu durum da uzun yıllar boyunca çocukların özel gereksinimlerine dikkat edilmemesi, hak ihlallerine uğramaları gibi olumsuz sonuçların doğmasına sebep olmuştur.

Emine Akyüz bu konuda şunları ifade etmektedir:

“Uluslararası alanda çocukların korunmasına ilişkin bir örgütün kurulması düşüncesini ilk olarak 1894 yılında Jules de Jeune ortaya atmıştır. Bu düşünceye ilgi gösteren bazı Avrupa devletlerinin delegeleri Paris’te özel bir toplantı yapmışlardır. Gençlik sorunları ile çocukların ve anaların korunması alanında uluslararası bir merkez kurulması yolunda ilk resmi girişim ise 1912’de İsviçre’de görülmektedir. Aynı yıllarda Belçika’da da benzer nitelikte çalışmalar yapılmıştır. I. Dünya Savaşının çıkmasıyla bu alandaki çalışmalara ara verilmiştir. Savaşın bitmesinden sonra Belçika hükümetinin öncülüğü ile 1921 yılında Brüksel’de tekrar bir kongre toplanmıştır. Bu kongre Uluslararası Çocukları Koruma Birliğinin kurulması ile sonuçlanmıştır. Bütün bu çalışmalara rağmen savaşın sonlarına kadar çocukların haklarını kapsayan bir bildiri yayınlanmamıştır. Bunun nedeni çocukların genel olarak insan kavramının içine dâhil olduğunun düşünülmesi ve yetişkinlerden ayrı haklara sahip olabileceğinin yeterince fark edilememesidir. I. Dünya Savaşının sonunda Avrupa’da çocukların korunması sorununu önem kazanınca 1920’de Cenevre’de Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği adında özel bir örgüt kurulmuştur. Bu örgüt 1923 yılında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesini yayınlamıştır. Bu bildirge “Dünyadaki bütün çocuklara asgari bir özen gösterilmelidir” ilkesini esas almıştır. Uluslararası Çocuklara Yardım Birliğinin çabaları sonucunda Milletler Cemiyeti Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi adı altında bir bildirge yayınlamayı kabul etmiştir.

...Birleşmiş Milletler örgütü kurulduktan sonra çocukların korunması sorununu incelemek ve Milletler Cemiyetinin görevlerinin yeni örgüte aktarılması sorunları ile uğraşmak üzere kurulan Sosyal Sorunlar Meclisi Cenevre Bildirgesinin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesindeki esaslara göre yeniden düzenlenmesine karar vermiştir. Üye devletlerin bir kısmı Bildirgenin devletleri hukuksal bakımdan bağlayıcı bir sözleşme şeklinde olması önerisinde bulunmuşlardır. Üye devletlerin çoğunluğu ise hukuksal bağlayıcılığı olmayan ve uygulama zorunlu-

luğu bulunmayan genel ilkeler şeklindeki bir bildirgeye taraftar oldukları görüşünü bildirmişlerdir. Bu önerilerden sonra tekrar gözden geçirilen tasarı 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1386 sayılı kararı ile Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi adı altında kabul edilmiştir.

...UNESCO Türkiye Milli Komisyonununun 28-30 Haziran 1963 tarihlerinde yapılan 8. Dönem Genel Kurulu Birinci Toplantısında, Yönetim Kurulunca hazırlanmış bulunan öneri Türk Çocuk Hakları Beyannamesi olarak kabul edilmiştir.

...Ne var ki bildirgeler devletler tarafından kabul edilen fakat uyulmadığı takdirde bağlayıcılığı ve yaptırımını bulunmayan ilan edilmiş genel ilkelerdir. Oysa sözleşme, kendisine taraf olan devletleri bağlayan bir yasa niteliğindedir. Sözleşmeyi onaylayan devletler buradaki hüküm ve yükümlülüklerine uymak zorundadır. Dolayısıyla çocuk haklarının da insan hakları alanında yapıldığı gibi bütüncül bir yaklaşımla ve bağlayıcı bir sözleşme ile güvence altına alınması gerekli olmuştur.

Polonya yetkilileri 1970 Uluslararası Çocuk Yılında bir çocuk hakları sözleşmesi hazırlanması önerisinde bulunurken bu gerekçelere dayanmışlardır. BM Genel Kurulu dikkate alarak 1979'da 43 üye devletin temsilcilerinden oluşan bir Çalışma Grubu oluşturmuştur. Grup, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme tasarisını hazırlamıştır. Tasarı Ekonomik ve Sosyal Konsey'e gönderilmiş, Konsey, sözleşme taslağını BM Genel Kuruluna sunmuştur. Genel Kurul sözleşme metnini Çocuk Hakları Bildirgesinin 30. Yıldönümü olan 20 Kasım 1989 tarihinde oybirliği ile kabul ederek 26 Ocak 1990'da imzaya sunmuştur. Sözleşme, imzaya açılışının ilk gününde 61 devlet tarafından imzalanmıştır.⁴

Çocuk Haklarının Konusu

Emine Akyüz çocuk haklarını felsefi ve hukuksal olmak üzere iki açıdan ele almıştır:

Felsefi Yaklaşım:

Refah Hakları: *Çocukların beslenme, tıbbi hizmet, barınma ve eğitim gereksinimlerini sağlar. Bu haklar, çocuğun güvenliğinin asgari koşullarını oluşturur.*

---

⁴ Age, s.11-16

Korumacı Haklar: Çocukları yetersiz ilgiden, ev içindeki ihmal; fiziksel kötü muameleden ya da başka herhangi bir tehlikeden koruyan haklardır.

Yetişkin Hakları: Yetişkinlere tanınan hakların çocuklara da tanınması anlamına gelir.

Ana-Babalara Karşı Haklar: Çocukların rüştten önce ana-babaları karşısında bağımsızlıklarını sağlayan haklar olarak nitelendirilmektedir. Bu haklar, sorun oluşturabilecek birçok konuda çocuklara karar özgürlüğü tanır.

Felsefi bakımdan konuya yaklaşan çocuk hakları savunucularının son iki grup hakların çocuklara tanınması konusundaki görüşleri hukuksal ve eğitimsel açıdan kabul edilemez çünkü bu haklardan bazılarının amacı çocukları korumak değil, çocukların kişisel bağımsızlıklarını onların zararlarına da olsa korumaktır.

Hukuksal Yaklaşım:

Pozitif hukuk anlamında çocuk hakları ise en geniş biçimde 1989 Çocuk Haklarına Dair BM Sözleşmesinde yer almaktadır.

Yaşamsal Haklar: Çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören haklardır.

Gelişme Hakları: Çocuğun kendini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi haklardır.

Korunma Hakları: Çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır.

Katılma Hakları: Çocuğun ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır.⁵

---

⁵ Age, s.4-5

Çocuk Hukukunun Özellikleri

Çocuk hukuku, kuralların yaptırım gücüyle desteklendiği bir hukuk dalıdır. Ayrıca çocuk yararının önceliği, kamusalılık, düzenleme serbestisinin bulunmaması ve şekilcilik ve güçsüz durumda olanların korunması, bu hukuk dalının özellikleridir.⁶

Çocuk Haklarının Kaynakları

Ulusal hukukumuzda ve uluslararası hukukta çocuk haklarına kaynaklık teşkil eden birçok hukuki düzenleme bulunmaktadır. 1982 Anayasası, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, İş Kanunu, ulusal hukuktaki kaynaklara; Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Kadın ve Çocuk Ticaretinin Kaldırılmasına Dair Sözleşme, Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Sözleşme ise uluslararası hukuktaki kaynaklara örnek olarak gösterilebilir.

Günümüzde Türkiye dâhil birçok ülke tarafından kabul edilmiş ve uygulanmakta olan Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesine ayrıca değinmek gerekmektedir:

Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (20 Kasım 1989)

Emine Akyüz bu sözleşmeyi ayrıntılı olarak incelemiştir. Bakınız:

Sözleşmenin Amacı:

Çocukların korunması için evrensel ilkeler belirlemek, onları her türlü ihmal, istismar ve kötü muamelelere karşı korumaktır. Bunun yanında sözleşme, çocukların potansiyellerinin ve yeteneklerinin gelişmesini sağlayacak programlar için bir çerçeve oluşturmak amacını da gütmektedir.

Sözleşmenin Hukuksal Niteliği:

Sözleşme, uluslararası hukuk açısından çocuklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel standartları düzenleyen ve bağlayıcı güce sahip hukuksal bir metindir. İç hukuk açısından ise Sözleşme, 1982 Anayasasına göre kanun hükmündedir.

---

⁶ Age, s.6-8

Sözleşmeye Uyulmasının Denetimi:

Sözleşme, Madde 43 ve devamında devletlerin üstlendikleri görevleri yerine getirmelerini denetlemek için 10 uzmandan oluşan “Çocuk Hakları Komitesi”nin kurulmasını öngörmektedir.

Sözleşmenin Temel İlkeleri:

Madde 2 ile ayrımcılığın önlenmesi, madde 3 ile çocuğun yüksek yararı, madde 6 ile yaşama ve gelişme hakkı, madde 12 ile çocuğun görüşlerinin dikkate alınması esasları, sözleşmenin temel ilkeleri haline getirilmiştir.

Sözleşmede Çocuklara Tanınan Haklar:

...Sözleşmede çocuklara tanınan haklar üç farklı grupta toplanabilir:

Kişisel Haklar: *Ayrımcılık Yasağı, Çocuğun Yüksek Yararı, Çocuğun Ana Babası Tarafından Yetiştirilme Hakkı, Yaşama ve Gelişme Hakkı, İsim, Vatandaşlık ve Kimlik Hakkı, Görüş ve Düşüncelerini Açıklama, Bilgi Alma Hakkı, Düşünce, Düşünceyi Açıklama, Vicdan ve Din Özgürlüğü, Dernek Kurma, Barışçı Toplanma Özgürlüğü, Özel Yaşam, Aile, Konut, Haberleşme Özgürlüğü, Kötü Muamele ve İşkenceye Tabi Tutulmama Hakkı*

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar: *Sağlık Hakkı, Sosyal Güvenlik Hakkı, Eğitim Hakkı*

Korunma Hakları: *Ana- Babasına Karşı Korunma, Ana-Babadan Ayrılma Yasağı, Aile Dışında Korunma, Özel Durumdaki Çocuğun Korunması, İstismara Karşı Korunma, Suça İtilmiş Çocukların Korunması, Savaş Ortamındaki Çocukların Korunması*⁷

Türkiye Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.⁸

---

⁷ Age, s.19-36

⁸ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf> (erişim: 26.09.2019)

“HİÇ HAK’SIZ OLUR MU ÇOCUKLAR?”⁹ ADLI ŞİİR KİTABINDAKİ BAZI ÇOCUK HAKLARININ İNCELENMESİ

I. Dünyaya Meşru Bir Şekilde Gelme Hakkı ¹⁰

A) İslam Hukukunda Zina

Rabbimiz Allah(c.c.), bizlere haram kılınan şeylerden kaçınmamız gerektiğini hem Kur’an-ı Kerim hem de Hz. Muhammed(sav) aracılığıyla bildirmiştir. Bu yasakların her birinin kendi içinde bir sebebi, gerekliliği vardır. Gerek bireysel huzur gerekse toplumsal refah ve adalet bu yasaklara uyulduğu takdirde tam anlamıyla sağlanabilir. İşte çocuğun dünyaya meşru bir şekilde gelme hakkı da hem insanın hem de toplumun huzuru için zaruri bir gerekliliğin yansımasıdır. Zina eylemi ise yetişkin bireylerin, çocukların elinden bu haklarını almalarına sebep olan, birçok din ve toplum tarafından da büyük günah/suç olarak kabul edilen bir eylemdir. Hüseyin Esen, bu konuda şunları ifade etmektedir:

“...Diğer semavî dinlerin ve insanlığın ortak kültürünün her devirde büyük günah ve suç olarak gördüğü zinayı İslâm dini de haram kılıp büyük günahlardan saymış ve bu suçu işleyenlere bazı dünyevî-cezaî yaptırımlar öngörmüştür. Kur’ân-ı Kerîm’de zina kelimesi beş âyette geçer. Bunlardan birinde (el-İsrâ 17/32) zinaya yaklaşılmaması gerektiği, onun çirkin bir iş ve kötü bir yol olduğu belirtilir; ikisinde (el-Furkân 25/68; el-Mümtehine 60/12) zina şirk ve adam öldürme gibi büyük günahlar arasında zikredilir. Diğer iki âyette de (en-Nûr 24/2-3) zina eden erkekle zina eden kadına yüzer sopa (celde) vurulması emredilir ve zina edenlerin ancak zina edenle veya bir müşrikle evlenebileceği vurgulanır.”

“...Allah, insan soyunun devamını erkekle kadın arasında meşrû evlilik yoluyla sürdürülecek olan cinsel ilişkiye bağlamış olup zinanın haram olmasının temel gerekçesi bu ilişkinin ilâhî yasanın dışına çıkarak gerçekleştirilmesidir. Nesebin belirlenmesi, miras taksimi ve hayatın devamı için gerekli olan diğer konularda sağlıklı bir düzenin oluşturulması zinanın önlenmesi ve kadın-erkek ilişkilerinin meşrû evlilik düzenine dayandırılmasına bağlıdır. İslâm toplumlarında aile ve evlilik kurumunun bir tür kutsal yapı olarak algılanmasında, zinanın yaygınlık kazanmamasında ve zinanın aile kurumunu tehdit eden en büyük teh-

⁹ Mustafa Ökkeş EVREN, *HİÇ HAK’SIZ OLUR MU ÇOCUKLAR*, Ankara 2016

¹⁰ Age, s.10

*like ve kötülüklerden biri olarak görülmesinde, bu konuda oluşmuş hadis birikiminin ve bu birikimin geliştirdiği kültürün ve ortak duyarlılığın güçlü etkisi olmuştur.*¹¹

Yani zina, İslam hukukuna göre büyük günahlardandır ve cezası ağırdır. Bu cezalar zina suçunu işlemiş kişinin cinsiyetine, yaşına, evli veya bekâr oluşuna göre değişebilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgilere Hüseyin Esen'in alıntı yaptığımız ilgili makalesinden ulaşılabilir.

B) Türk Hukukunda Zina

Zina, Türk Medeni Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiş bir boşanma sebebidir. *Mutlak bir boşanma sebebi olduğu için, saptandığı zaman hâkim boşanmaya karar vermek zorundadır. Yani, ayrıca zinanın evlilik birliğini temelden sarsmış olup olmadığı araştırılmaz.*¹² Türk Ceza Kanunu bağlamında ise zina bir suç olarak kabul edilmemektedir, dolayısıyla bu eyleme bağlanan cezai bir yaptırım da mevcut değildir. 765 sayılı TCK'de zina bir dönem suç olarak kabul edilirken sonrasında suç olmaktan çıkarılmıştır. Sibel Öztürk bu konuyu şöyle özetlemektedir:

“765 Sayılı TCK'de zina suçunun işlenebilirliği ve cezası kadın ve erkek için farklı şekillerde düzenlenmiştir. Kadın için sadece zina eyleminin yapılması yeterli görülürken erkeğin zinası belirli şartlara tabi tutulmuştur. Bu durum Anayasa'daki eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği için bu kanun maddelerine ilişkin Anayasa Mahkemesinde iptal davaları açılmıştır. Sonuç olarak her iki hüküm de farklı tarihlerde iptal edilmiş, yerlerine konuyla ilgili eşitlik ilkesine uygun olacak şekilde yeni düzenlemeler konmamış ve zina eylemi Türk hukukunda suç olmaktan çıkarılmıştır. Eşitlik ilkesine aykırı olduğu için iptal edilen kanun maddeleri şunlardır:

Madde 440- *Zina eden karı hakkında 6 aydan 3 seneye kadar hapis cezası ter-tip olunur (İptal: Anayasa Mahkemesinin 23/06/1998 tarih ve E. 1998/3, K. 1998/28 sayılı kararı ile.).*

Madde 441- *Karısı ile birlikte ikamet etmekte olduğu evde yahut herkesçe bilinecek surette başka yerde karı koca gibi geçinmek için başkası ile evli olmayan*

¹¹ Hüseyin ESEN, *Zina*, TDV, <https://islamansiklopedisi.org.tr> (erişim: 24.04.2019)

¹² Mustafa DURAL, Tufan ÖĞÜZ, Mustafa Alper GÜMÜŞ, *Aile Hukuku*, İstanbul 2016, s.106

bir kadını tutmakta olan koca hakkında 6 aydan 3 seneye kadar hapis cezası hükmolunur (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 23/09/1996 tarih ve E.1996/15, K.1996/34 sayılı Kararı ile).”¹³

II. Ana Rahminde Yaşama Hakkı¹⁴

“Ana rahmindeki henüz doğmamış çocuğa cenin denir. MK m.28/2’ye göre çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder. Bu hükmün amacı, henüz kişilik kazanmamış ceninin, ileride sağ doğduğu takdirde haklarını ve çıkarlarını korumaktır.”¹⁵

Hukukumuzda TMK ve TCK’de cenini koruyan düzenlemeler mevcuttur. Medeni Kanunumuzdaki bazı düzenlemelerin madde numaraları şöyledir: 348/3, 427/1-3, 28, 582, 643, 303/1. Ceza Kanunumuzdaki bazı düzenlemelerin madde numaraları da şu şekildedir: 99/1, 99/2, 99/5, 100, 87/1-e, 87/2-e.

Çocuğun bu hakkının ihlali, kürtaj ile olur. Kürtaj, bebeğin, ana rahminden dış müdahale ile alınarak yaşamına son verilmesi şeklinde özetlenebilir. Bazı durumlarda bu ihlal geçerli sebeplere dayanabilir. Annenin sağlığı için kürtajın tek çare olması bu duruma örnektir. Bazı durumlarda ise hiçbir zorunluluk olmamasına rağmen kürtaj tercih edilir. Bu durum çocuğun yaşama hakkının ihlalidir. Nitekim İbrahim Tüfekçi de konuyla ilgili makalesinde kürtajı üç başlık altına incelemiştir:

Kürtaj Çeşitleri

- a) Zorunlu Kürtaj:** *Annenin ölümcül bir hastalığa maruz kalıp yaşamayı ya da göz ve böbrek gibi hayati organlarından birinin kurtulmasının ceninin kürtaj yoluyla alınmasına bağlı olduğu durumlardaki kürtaj çeşididir...*
- b) Zorunlu Olmayan Kürtaj:** *Cenini kürtajla almak ve hayatına son vermek zorunlu değilse ve fakat cenin alınıyorsa bu tip kürtaj söz konusu olur.*

A. Zina ve Irza Geçme Neticesi Oluşan Gebeliğe Son Verme: *Günümüzde bazı yazarlar, gebeliğin sonlandırılması ile ilgili nedenlerin başında tecavüz ve*

¹³ Sibel ÖZTÜRK, *Zina Suçu ve Türkiye’deki Süreci*, <http://sibelozturk.net/zina-sucu/> (erişim: 25.04.2019)

¹⁴ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.8

¹⁵ Emine AKYÜZ, age, s.69

ensest vakalarının geldiğini ve bu tip saldırıya uğrayanların ruhlarında meydana gelen travma dolayısı ile rahimlerindeki ceninden kurtulma yolunun kanunen yasaklanmaması gerektiğini savunmaktadırlar...¹⁶

B. Türk Hukukunda Kürtaja Bakış

Türk hukukunda kürtaja bakış yıllara göre farklılık göstermiştir. İbrahim Tüfekçi, tarihsel süreçte kürtaja bakıştaki farklılıkları yukarıda andığımız makalede anlatmaktadır. Günümüzde bu husustaki düzenlemeler ve kürtaja verilen iznin kapsamı NPHK’de düzenlenmektedir. Buna göre:

Gebeliğin sona erdirilmesi: _Gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir (NPHK m.5).

Gebeliğin sona erdirilmesinde izin: _Bu müdahale, gebe kadının iznine, küçüklerde küçüğün rızası ile velinin iznine, vesayet altında bulunup da reşit veya mümeyyiz olmayan kişilerde reşit olmayan kişinin ve vasinin rızası ile birlikte sulh hâkiminin izin vermesine bağlıdır (NPHK m.6).

Bu hükümlerden anlaşılan, kürtaja verilen iznin gebeliğin onuncu haftası dolmadan önceki safhaya kadar olduğudur.

C. İslam Hukukçularının Kürtaja Bakışı

İslam hukukçularının bu konudaki düşüncelerinin şekillenmesinde Kur’an-ı Kerim’de geçen şu ifadeler etkili olmuştur:

“...Kim bir cana kıymamış ya da yeryüzünde bozgunculuk yapmamış olan bir canı öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de onu hayatını kurtarmak suretiyle yaşatırsa bütün insanları yaşatmış gibi olur.”¹⁷ , “...Kim bir mümini kasten öldürürse onun cezası, içinde ebedî kalmak üzere gireceği cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir

¹⁶ İbrahim TÜFEKÇİ, *İslam Hukukuna Göre Gebeliğin Sonlandırılması*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt-Sayı 45, Eylül 2013, s.111-154, (142-144)

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/162856> (erişim tarihi: 15.06.2019)

¹⁷ Maide Suresi, 5/32

azap hazırlamıştır."¹⁸, "... Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmeyin."¹⁹

Fakat İslam hukukçuları kürtaj konusunda insanın yaratılış sürecine ve anne karnındaki evrelere göre farklı görüşler benimsemişlerdir. Bu görüşlerin her birinin tek tek anlatılması mümkün değildir fakat İbrahim Tüfekçi, Hanefi mezhebindeki görüşleri şu şekilde özetlemektedir:

Birinci görüş: *Kürtaj, ulûk (döllenme) anından itibaren haramdır.*

İkinci görüş: *Cenin, gebeliğin başlangıcından itibaren yüz yirmi günlük oluncaya kadar, bir başka ifade ile cenine ruh verilmedikçe kürtaj caizdir.*

Üçüncü görüş: *Gebeliğin başlangıcından itibaren kırk gün zarfında gebeliğe kürtajla son verilmesi caizdir.*²⁰

İbrahim Tüfekçi, farklı görüşlerin her birini de yine bu makalesinde ayrıntılı olarak açıklamıştır. Sonuç olarak İslam ulemasının konuya ilişkin görüşü; "Anne karnında ona can veren Allah'tır ve o cenin bir şahsiyet/kişi olduğuna göre onu öldürecek olan da O'dur. Ancak; ceninin anne karnındaki varlığı ya da doğumu annenin hayatını riske sokmuşsa/sokacaksa buna izin verilebilir. Ayrıca çocuğun özürsüz ya da sakat doğma ihtimali varsa organları teşekkül etmeden alınabilir. Böylece İslâm hem hayatın, neslin korunması hem de insanlara kolaylık sağlama amaçlarını gerçekleştirmiş olacaktır."

III. Dünyaya Doğal Yolla Gelme Hakkı²¹

Burada **doğal yol** ile kast edilen **normal doğumdur**. Herhangi bir sıkıntılı durum olmadığı sürece bebek için en sağlıklı doğum normal yolla doğumdur. Bazı durumlarda anne ve bebeğin sağlığı için sezaryen doğum gerekebilir. Bu gibi hallerde sezaryen doğum çocuğun lehine olacağından onun bu hakkının ihlali söz konusu olmaz fakat zorunluluk olmadıkça bu yol tercih edilmemelidir. Bu konuda aşağıdaki ifadelere dikkat çekmek gerekmektedir:

"Sezaryen; normal doğum yapmanın önerilmediği ve normal doğumun güvenle tamamlanmasının mümkün olmadığı durumlarda ve doğumu takiben beklenen"

¹⁸ Nisa Suresi, 4/93

¹⁹ İsra Suresi, 17/33

²⁰ İbrahim TÜFEKÇİ, **age**, s.135-137

²¹ Mustafa Ökkeş EVREN, **age**, s.14

aşırı maternal ve/veya fetal morbidite riski söz konusu ise uygulanması gereken abdominal doğum olarak tanımlanmaktadır.

Sezaryen ilk yapılmaya başlandığında anne adayının hayatını kurtarmak için son çare olarak başvurulmuş bir operasyon iken, sonrasında bebeğin hayatını kurtaracak düşük riskli bir operasyon haline gelmiştir. Ancak, günümüzde tıbbi zorunluluğun dışında “anne adayının istediği ve hekimin işlerini kolaylaştıran” bir operasyon haline almıştır. Bu bağlamda, 1960’lı yıllarda sezaryen endikasyonu olmayan teşhisler, 1980’li yıllarda endikasyon olmaya başlamıştır.

Zorunluluk olmadığı halde rutin sezaryen girişimi etik olmamasının yanı sıra ciddi sağlık sorunlarını beraberinde getirmekte ve doğum maliyetini artırarak ülke ekonomisine yük oluşturmaktadır (Sarowar ve ark. 2010). Sezaryen doğum tıbbi bir zorunluluk durumunda anne ve bebek için hayat kurtarıcı olabilir. Ancak, gebeliklerin çoğu için sezaryen doğum, vaginal normal doğumla karşılaştırıldığında hem anne hem de bebek için avantajlarından çok daha fazla sağlık risklerini barındırmaktadır.”²²

Bebekte solunum sıkıntısı olma riski, astım hastalığına yakalanma riski, doğumdan sonra anne-bebek etkileşiminin geciktirilmesi sezaryen doğumun bebek üzerindeki olumsuz etkilerinden bazılarıdır. Fakat sezaryen doğum sadece bebek için değil anne için de büyük tehlikeler barındırmaktadır. Öyle ki yapılan bir araştırmaya göre dünya genelinde her yıl üç yüz bin kadın sezaryen doğum nedeniyle hayatını kaybetmektedir.²³ Tüm bu risklere rağmen 2017 yılı Sağlık Bakanlığı ve OECD verilerine göre, dünyada en fazla sezaryenle doğum yapılan ülkeler sıralamasında Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Bu korkutucu bilgi bize şunu göstermektedir: Anne adayları, sezaryen doğumun bebeğin ve kadının sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri konusunda bilinçlendirilmeli, belirli şartları ve zorunlulukları taşımayan hamile kadınlara sezaryen doğum yapma konusunda sınırlamalar getirilmelidir.

---

²² Meltem Demirgöz BAL, Sema Dereli YILMAZ, Nezihe Kızılkaya BEJİ, *Kadınların Sezaryen Doğum Tercihleri*, F.N. Hem. Dergisi (2013) Cilt 21, Sayı 2: 139-146, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/95207> (erişim: 09.08.2019)

²³ *Sezaryen Yılda Üç Yüz Bin Kadını Öldürüyor*, <https://www.e-psikiyatri.com/sezaryen-yilda-300-bin-kadini-olduruyor-65860> (erişim: 20.04.2019)

IV. Güzel Bir İsmle Sahip Olma Hakkı²⁴

Ad, kişileri, diğer kişilerden ayıran ve toplumsal ilişkilerde onu belirleyen bir tanıtm, bir işarettir.²⁵ Dolayısıyla her çocuğun güzel bir isme sahip olma hakkı vardır.

A) Türk Hukukunda

Ad üzerindeki hak bir kişilik hakkıdır. Türk Medeni Kanunu'nda özel önemi dolayısıyla adın korunması ve değiştirilmesi ayrıca düzenlenmiştir (m.26-27).²⁶ Yine m.339/5'e göre kişiye öz adını verme hakkı ana-babaya aittir. Ancak ana baba bu hakkı kötüye kullanamaz. Nitekim mülga **1587 sayılı Nüfus Kanunu md.16/4'e** göre çocuğa ahlak kurallarına uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten adlar konulmaz.

B) İslam Hukukunda

Hz. Muhammed'in şu hadis-i şeriflerine dayanarak İslam hukukunda ismin, çocuğun babası üzerindeki bir hakkı olarak görüldüğü anlaşılabilir: "Çocuğun babası üzerindeki hakları, ismini ve edebini güzel yapmasıdır."²⁷, "Siz kıyamet gününde kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız, öyle ise isimlerinizi güzel kılın."²⁸

V. Anne Sütü İçme Hakkı²⁹

Bu hak, beslenme hakkı ile bağlantılıdır. Bebeklerin sağlıklı bir büyüme süreci geçirmesinde anne sütünün önemi büyüktür:

"Anne sütünün her zaman steril ve ısı derecesinin ideal olması, besin ögesi bileşiminin bebeğin gereksinmelerine uygun olması, koruyucu etmenleri içermesi, sindirime yardımcı aktif enzimler içermesi (yağ sindirimi için lipaz), enfeksiyonu önleyen ögeler içermesi, buna örnektir. Ayrıca anne sütü alan bebeklerde solunum yolu ve mide-barsak enfeksiyonları daha az görülür. Anne sütü çene ve diş gelişimini sağlar. Bazı kronik hastalıkların oluşma riskini azaltır (tip I diyabet, çölyak hastalığı, obezite, koroner kalp hastalığı gibi). Alerjiye karşı koruyucudur. Bebeğin ruhsal, bedensel ve zihinsel gelişimine yardımcı olur.

²⁴ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.16

²⁵ Mustafa DURAL, Tufan ÖGÜZ, Kişiler Hukuku, İstanbul 2015, s.185

²⁶ Emine AKYÜZ, age, s.192

²⁷ Suyûfî, el-Câmi'u's- sağîr, 2, 538, 2489

²⁸ Ebû Dâvud, Edeb, 70

²⁹ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.18

Ucuzdur, hazırlama sorunu gerektirmez. Anne ve bebeği arasındaki duygusal bağı güçlendirerek sevgi dolu bir ilişkiyi kolaylaştırır. Annenin sağlığını korur. Emziren annelerde göğüs kanseri, yumurtalık kanseri, kemik erimesi ve kansızlık (anemi) oluşumu azalır.”³⁰

Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF); doğumdan sonra bir saat içinde emzirmeye başlanmasını, yaşamın ilk altı ayında sadece anne sütü ile beslenmeyi ve devamında iki yıla kadar emzirme ile yeterli ve güvenli tamamlayıcı (katı) gıdaların verilmesini önermektedir.³¹

İslam hukukunda anne sütünün gerekliliği ve bebeğin bundan faydalanması için gereken süreyi İbrahim Canan şöyle özetlemiştir:

“Bizzat Kur’an-ı Kerim, çocuğun tam iki yıl müddetince emzirilmesini teşvik eder: “Anneler çocuklarını tam iki yıl emzirirler.” Hz. Peygamber (aleyhisselâm), iki yılı doldurmadan ölen oğlu İbrahim hakkında, “Onun cennette bir süt annesi var, geri kalan sütü emzirecek, (iki yıla) tamamlayacak” der. Ayet ve hadisin bu meseleyi ayrı ayrı teyit etmeleri, bu iki yıllık devrede çocuğa süt vermenin ehemmiyetine dikkat çekmektedir.”³²

VI. En Çok Anneleriyle Beraber Olma Hakkı³³

Çocuklar ana rahmine düştükleri andan itibaren anneleriyle kopmaz bir bağ içerisindedirler ve karakter gelişimleri özellikle 6-7 yaşlarına kadarki dönemde anneleriyle olan iletişimlerine göre şekillenir. Bu dönemde çocuklar en çok sevgi ve merhamete ihtiyaç duyacağından mutlaka anneleriyle daha çok vakit geçirebilmelidirler. Çünkü annelerde bu özellikler fazlasıyla mevcuttur. İslam’da bu husus hidâne hakkı olarak nitelendirilmiştir. “Sözlükte “bir şeyi yanına almak, çocuğu kucağına almak ve beslemek” manasına gelen hidâne (hadâne), İslâm hukukunda küçüğün ve bu hükümde olan kimselerin gerektiği şekilde büyütülüp yetiştirilmesi, korunup gözetilmesi ve eğitilmesi amacıyla kanun koyucunun belli şahıslara tanıdığı hak, yetki ve sorumluluğu ifade eder. Bu hak ve sorumluluğu

³⁰ Gülден KÖKSAL, Hülya Gökmen ÖZEL; *Bebek Beslenmesi*. http://www.annevebebek.gov.tr/uploads/dokumanlar/bebek_beslenmesi_20.pdf (erişim: 18.05.2019)

³¹ Didem Ata YÜZÜGÜLLÜ, Necdet AYTAÇ, Muhsin AKBABA, *Annelerin İlk Altı Ay Sadece Anne Sütü Verme Durumlarına Etki Eden Etmenlerin İncelenmesi*, www.turkpediatriarsivi.com (erişim: 18.05.2019)

³² İbrahim CANAN, *Haksız Değilim*, İstanbul 2014, s.65

³³ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.24

üstlenen kimseye hâdın (hâdine) denir.”³⁴ Nitekim İbrahim Canan bu konuda şunları ifade etmektedir:

“İslâm bu meselede son derece net ve kesindir. Anne şefkatine çocuğun şiddetle muhtaç olduğu ve bunun yerini maddî bir şeyle doldurmanın mümkün olmadığı şeklindeki inançlarını fakihler, boşadığı karısından küçük oğlu Asım’ı almak isteyen Hz. Ömer’e karşı Hz. Ebu Bekir’in söylediği şu cümleyi tekrar ederek ifade ederler: “Ey Ömer, bırak onu. Annesinin tükürüğü, ona senin yanındaki şekerden ve baldan daha hayırlıdır.” Çocuğun himayesi, şefkat ve anlayışla anne tarafından terbiye edilmesi meselesi, İslâm şeriatında lafla geçirilen bir husus değildir. Çocuğa bu bir hak olarak tanınmış ve başka prensipler muvacehesinde teminat altına alınmıştır. “Hidâne hakkı kime aittir?” meselesinde, Hanefîler bunun hem “anneye”, hem de “çocuğa” ait olduğu esasını benimsemişlerdir. Çocuk, hukuken ehliyetli olmadığı için bu hakkından vazgeçemeyeceği gibi, velisi de -çocuk adına- çocuğun aleyhine olacak bir tasarrufta bulunma yetkisine sahip değildir.”³⁵

VII. Engelsiz Olarak Yaşama Hakkı³⁶

İnsan vücudu bir bütündür ve bu bütünün herhangi bir parçası doğuştan veya sonradan kalıcı olarak aksadığında vücut bazı fonksiyonlarını gereği gibi yerine getiremez hale gelir. Bu durum ise vücut için bir engel teşkil eder. Fakat bu engelin olumsuz etkilerini devletin ve diğer insanların çabasıyla en aza indirmek mümkündür. Bu hak da vücudunun herhangi bir yerinde engeli olan çocukların maddi-manevi destek ile hayatlarının kolaylaştırılmasını ve onların toplumda aktif olarak yer almalarını ifade eder.

A) Türk Hukukunda

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’da engelli kavramı, *doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi* olarak tanımlanmaktadır (m.3/a).

³⁴ Ali Bardakoğlu, HİDANE, TDV, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hidane> (erişim: 28.09.2019)

³⁵ İbrahim CANAN, age, s.65-72

³⁶ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.114

Türkiye'nin de taraf olduğu Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin yedinci maddesinde engelli çocuklar başlığı altında şunlar ifade edilmektedir:

“Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun en çıkarınının gözetilmesine öncelik verir. Taraf Devletler engelli çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit koşullar altında görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için engeline ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlar.”

B) İslam Hukukunda

Allah (cc) her insanı farklı imtihanlara tabi tutar ve bu imtihanlar karşısında sabretmeyi emreder. Nitekim bu konuda şu ayet-i kerimeye dikkat etmek gerekmektedir: *“Ant olsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler.”*³⁷ Ayetine göre engellilik de canlardan biraz azalma ile imtihan edilme olarak yorumlanabilir.

Hz. Muhammed (sav), engellilere yardım konusunda şöyle buyurmuştur: *“Âmâya rehberlik etmen, sağır ve dilsizlere anlayacakları bir şekilde anlatman, muhtaç bir kimseyi ihtiyacını tedarik etmesi için gerekli yere götürmen, derman arayan dertlinin imdadına koşman, koluna girip güçsüze yardım etmen, konuşmakta güçlük çekenin meramını ifade edivermen, bütün bunlar sadaka çeşitlerindedir.”*³⁸

İbrahim Canan'dan yapacağımız bir alıntıyla konumuzu noktalayalım:

“İslâm fikhının tedvîn edildiği ilk asırlarda sakat insanların (büyük olsun, küçük olsun) tedavisi için kurulmuş ihtisas müesseseleri yoktu. Binaenaleyh o kitaplarda aynı tabirlerle ifade edilen bir himaye maddesi bulmamız mümkün değildir. Ancak bu hususun çocuğa tanınan “nafaka” hakkı içerisinde münderiç bulunduğunu söyleyebiliriz. Zira nafaka maddesine “tedavi”nin de dâhil olduğunu daha önce söylemiştik. ...Bundan çıkan mânâ şudur: Çocuk hususî

³⁷ Bakara Suresi, 2/155-156

³⁸ Ahmed b. HANBEL, Müsned, 5/168-169

bakıma muhtaç ise ve bu bakımı yapacak bir müessese de mevcut ise, veli bununla ilgilenmelidir; aksi takdirde nafakaya hak kazanan taraf (yani çocuk) zarar görecektir. Velinin maddi gücünü aşan, hususi, masraflı bir bakım gerekiyorsa -mesela paralı bir rehabilitasyon merkezine göndermek gibi- velinin buna zorlanması veliyi zarardinde edecektir. Bu durumda çocuk, bakılma hakkını kaybetmeyeceğine göre, nihayette devlete terettüp eden diğer sorumluluklar devreye girecektir ve çocuk mutlaka tedavi edilmiş olacaktır. Çocuk herhangi bir sebeple bakıma muhtaç olmaya devam ettiği takdirde, buluş çağına girmiş olmasına rağmen, veliden nafaka mükellefiyetinin düşmeyeceğini daha önce belirtmiştik. Bu hususta fakihlerimiz müttefiktirler.”³⁹

VIII. Kendini Rahatça İfade Etme Hakkı⁴⁰

Anayasamızın ifade hürriyeti başlıklı yirmi altıncı maddesine göre herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hürriyetine sahiptir. Kuşkusuz çocuklar da herkes kavramına dâhildir ve çocukların kendilerini rahatça ifade etme hakları bu kanun maddesine dayanır. Bu hak belirli durumlarda kısıtlanabilir. Bu haller Anayasanın ilgili kısmında belirtilmektedir. Katılım hakkı da bu hak ile bağlantılı bir haktır. Sultan Şahin bu konuda şunları söylemektedir:

“Çocuğun aktif bir vatandaş olabilmesi ve toplumsal rolünü edinebilmesi, bilgilenebilmesi ve kendini demokratik sınırlar içinde ifade edebilmesi için çocukların katılım hakkı önem taşımaktadır. Katılım hakkı, bir kişinin ve kişinin yaşadığı topluluğun yaşantısını etkileyen kararların kişi tarafından süreç içinde paylaşılmasıdır. Çocukların katılım hakkı ise çocuğun veya genç bireyin kendisini ilgilendiren konularda karar alma sürecine dâhil olmasıdır (Alderson, 2000:17; Marchant and Kirby, 2004:93 Sinclair, 2004:107). Çocuklar onları ilgilendiren günlük olaylarda dahi hisleri ve duygularını ifade edebilecekleri ortama sahip olmalıdırlar. Çocuklar aile içinde, buldukları küçük topluluklarda, kurumlarında (okul, dersane, kurs vb.) yönetim ile ilgili kendilerini ifade edebilmelidirler.”⁴¹

³⁹ İbrahim CANAN, age, s.62

⁴⁰ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.26

⁴¹ Sultan ŞAHİN, Oğuz POLAT, *Türkiye’de ve Dünyadaki Gelişmiş Ülkelerde Çocuk Katılım Hakkı Algısının ve Uygulamalarının Karşılaştırılması*, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, No 1, 2012

Çocukların katılım hakkı ile ilgili örnek bir proje Seferihisar Çocuk Belediyesi Parkı projesidir. Bu proje kapsamında Seferihisar’da kurulan bir Çocuk Belediyesi Parkı bulunmaktadır ve dünyada ilk olan bu proje sayesinde çocuklar kendi belediye başkanlarını seçebilmekte ve parktaki çeşitli atölyeler sayesinde kendilerini geliştirme fırsatı yakalayabilmektedirler.⁴²

IX. Huzurlu Bir Ev Ortamında Yaşama Hakkı⁴³

Huzurlu bir ailede iyi bir terbiyeyle yetişmiş çocuklar toplumun güç kaynağıdır. Huzur, sakinliği ve saygı ve sevginin kuvvetliliğini ifade eder. Her aile içerisinde sorunlar, çatışmalar, mutsuz olunan anlar olabilir fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, bu olumsuz durumların çocuğun gözü önünde yaşanmaması, elden geldiğince çocuğa hissettirilmemeye çalışılmasıdır. Çünkü çocuklar yaşanan kötü olayları ve içinde bulunulan olumsuz durumları yetişkin bireyler gibi değerlendiremezler. Yetişkinlerin kolaylıkla atlatılabileceği problemler çocukların duygu dünyasında onulmaz yaralara sebep olabilir. Bu da kaygılı, üzgün ve kendine ve çevresine güvenmeyen çocukların yetişmesine sebep olur. Bu konuda Medaim Yanık’ın verdiği şu örnekler dikkat çekicidir:

“Anne babanın çatışma ve kavgalarının ortasında kalmak çocukta travmatik etki yaratabiliyor. Anne ve babanın amacı çocuğa zarar vermek olmasa bile, çocuğun ihtiyaç duyduğu güvenli duygusal ortamının sağlanmaması çocukta zihinsel bölünmeye sebep olabiliyor.

Zor Günlerde Unutulan Çocuk

“Anne baba kavgalı. Evde hep bir bağırış çağırış var. Anne her şeyden şikâyet eden huzursuz biri. Babanın işleri ters gitmiş ve iflasın eşiğinde. Evde düzen bozulmuş. Evdeki üçüncü çocuk beş yaşlarında. Bu hengâme yıllarında adeta bir iki yıl unutulmuş durumda. Daha önceki çocuklarında olmayacak şekilde bu çocuğa ilgi az, azarlanıyor hatta zaman zaman da biraz hırpalanıyor. Çocuk yalnızlıkla baş etmek için zihninde hayali arkadaş yaratıyor. Azarlanma ve köteklerin acısını taşıyacak başka çocuklar var ediyor. Zihin bölündükçe bölünüyor. Bölünmüş zihin eğitim hayatını olumsuz etkiliyor. Ergenliğinde asi bir kıza dönüşüyor. Çok sayıda kimliği var. İç konuşmalar bitmiyor.”

⁴² Bkz. <http://cocukbelediyesi.org/> (erişim: 23.05.2019)

⁴³ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.38

Anneye anne olan çocuk

Şu öyküye bakın: “Anne ve baba sürekli bir kavga halinde. Evde sık sık sesler yükseliyor. Anne ağlıyor, baba bağıyor. Eşyalar kırılıyor. Anne çaresiz bir şekilde 6 yaşındaki kızının kucasına başını yaslayıp ağlıyor. Annesine annelik rolü düşen bu kızın zihni bölünüyor. İçinde başka bir kız daha var oluyor. Bir kez bölünen zihin yeni streslerle tekrar tekrar bölünüyor. 15 yaşında geldiğinde, içinde kendisiyle konuşan iç sesler belirgin hale geliyor. Dalıp gitmeleri ve unutkanlıkları oluyor. Zihin içindeki sürekli haberleşmeden dolayı baş ağrısından yakınıyor. Yüz ifadesi ve ruh hali sık sık değişiyor. Neşeli iken aniden ağlamaklıya ardından da sinirli bir hale geçebiliyor...”⁴⁴

X. Oyun Oynama Hakkı⁴⁵

İbrahim Canan bu hak ile ilgili şu ifadelerde bulunmuştur:

“Çocuğun gerek bedenî gerekse aklî ve hatta ruhî inkişafı için onun hayatında oyunun ehemmiyeti gerçekten büyüktür. Eski ve yeni bütün terbiyeciler bu hususta ittifak ederler. Oyun, çocuk için, sadece boş vakit geçirme vasıtası değildir. Bu sayede kuvve halindeki bir kısım kabiliyetlerini fiile çıkarır, inkişaf ettirir. Hayat boyu faydalanacağı bir kısım melekeler kazanır. Çocukların hayatında böyle ehemmiyetli bir yer tutan oyun hususunda Hz. Peygamber (aleyhisselâm) bîgâne kalmamış, çocukların oynaması ve oynatılması için bir kısım beyanlarda bulunmuş, bizzat kendisi, terbiyesi altındaki çocuklara bu hususta yardımcı olmuştur. Kendisinin (aleyhisselâm) terbiyesi altında olan torunlarını ve diğer çocukları, dilini çıkarmak, dizlerinden göğsüne kadar yürütmek, sırtına bindirmek, yüzlerine su püskürtmek, saçlarından tutup asılmak, çeşitli isimler takmak gibi muhtelif şekillerde eğlendirdiği rivayet edilmektedir. Hz. Peygamberin yanında yetişenlerden biri olan Hz. Enes İbnu Malik, Resûlullah'ı (aleyhisselâm) “Çocuklarla şakalaşma (ve onları eğlendirmede) insanların en ileride olanı” diye tavsif eder.

⁴⁴ Medaim YANIK, *Huzursuz Aile Ortamı Çocukların Zihnini Bölüyor*, <https://www.star.com.tr/yazar/huzursuz-aile-ortami-cocuklarin-zihnini-boluyor-yazi-1140944/> (erişim: 05.05.2019)

⁴⁵ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.40

...Gazali ve diğer terbiyeciler, çocuğa eğlence imkânı tanınmadan devamlı dersle meşgul edilecek olursa “kalbinin ölüp, zekâsının söneceğini” belirtirler.

...Gerek hadislerde ve gerekse alimlerin izahlarında oyunların “faydalı olması” ısrarla talep edilir. Zararlı oyunlardan çocuğun yasaklanması gereği üzerinde durulur.”⁴⁶

Çocuğun oyun hakkını önemseyen bir kuruluş olan IPA’dan bahsetmek gerekirse 1961 yılında kurulan uluslararası bir sivil toplum kuruluşu olan ve Türkiye’nin de üyesi olduğu IPA (Uluslararası Oyun Birliği) çocuğun bu hakkını yaşatmak için birçok çalışmaya imza atmaktadır. IPA amacını, *çocuğun temel bir insan hakkı olan oynama hakkını korumak ve tanıtmak* olarak ifade etmektedir.⁴⁷

XI. Yabancılar Karşısında Dokunulmazlık Hakkı⁴⁸

Çocuğun ruhsal bütünlüğü, onur ve saygınlığı, onun sahip olduğu en önemli manevi değerlerdendir. Bu değerlerin ihlal edilmesi çocuk üzerinde ileri süreçte kalıcı hasarlar bırakabilir. Çocuklar kendilerini koruma yetisine sahip değildir, bu sebeple onları koruma görevi biz yetişkinlere aittir. Bu görev ise ancak çocuğun desteği ile en iyi şekilde yerine getirilebilir. Dolayısıyla ailemizdeki ve çevremizdeki çocukları yabancılar karşısında dokunulmazlık hakkına sahip oldukları konusunda sık sık bilgilendirmek bu konuda yapabileceğimiz en önemli şeylerden birisidir. Yine bebeklikten itibaren mahremiyet eğitimine önem vermek de bu konuda önemli bir husustur.

XII. Tehdit, Şantaj ve İstismar Karşısında Çılgılık Atma Hakkı⁴⁹

Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımına göre *çocuğun sağlığını, fiziki ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan davranışlar* çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir. Çocuğa yönelik istismar duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar olmak üzere üçe ayrılır. Dolayısıyla çocuk istismarı kavramı oldukça geniş bir kavramdır ve günlük hayatta farkına bile varmadan kendimizi bu kavramın içinde bulabiliriz. Örneğin istediğimiz bir işi yapması için bir çocuğu korkutma yoluna başvurduğumuzda ona yönelik duygusal istismarda

⁴⁶ İbrahim CANAN, age, s.87-89

⁴⁷ Bkz. <http://ipaworld.org/about-us/general-statement/> (erişim: 10.06.2019)

⁴⁸ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.68

⁴⁹ Age, s.108

bulunmuş oluruz. Ya da bir çocuğun ‘dayak’ ile terbiye edilebileceğini düşünüyorsak ve bunu herhangi bir çocuk üzerinde alelade uyguluyorsak o çocuğa karşı fiziksel istismarda bulunmuş oluruz. Cinsel istismar ise çocuk üzerinde onulmaz yaralar açan ve onun bütün hayatını etkileyen istismar türüdür. Dolayısıyla birçok toplumda bu eyleme verilen cezalar yetersiz bulunmaktadır.

Çocuk istismarını önlemek için ne yapabiliriz sorusuna verilebilecek birçok cevap vardır fakat ilk olarak kişilerin bu konuda kendilerini tartmaları gerekir. Sonuç olarak “Seni döverim, seni babana söylerim” gibi tehditkâr ifadelerin çocuğu **pasifleştirdiği** ve aynı zamanda onun içindeki şiddet duygusunu da **aktif** hale getirdiği gözlemlenmiştir. Eğer çocukların uğradıkları veya uğramak üzere oldukları kötü muameleler karşısında ses çıkarmalarını istiyorsak onları pasifleştirecek olan bu gibi ifadelerden kaçınmakla işe başlayabiliriz.

XIII. Barınma ve Giyinme Hakkı⁵⁰

A) Barınma Hakkı

Save the Children Derneği, çocukların barınma hakkının içeriğiyle ilgili bir rapor yayınlamıştır. Bu rapora göre bu hak, yaşanan yer için güvenli bir ortam, yeterli korunma, uzun süreli barınma, uygun maliyet, teknik altyapı kriterleri mevcutsa yerine getirilmiş olur.⁵¹ Yaşanan yer bu kriterleri taşıyorsa çocuğun bu yerde yaşaması onun fiziksel ve psikolojik sağlığı için risk taşıyor demektir.

B) Giyinme Hakkı

“Giyisiler, örtünmek, güzel görünmek, dış etmenlerden korunmak amacıyla insan vücuduyla temas eden kumaş ve benzeri ürünlerdir. Her çocuğun yaşına ve yaşadığı yere uygun bir şekilde giyinmesi en doğal hakkıdır. Çocuğa seçilecek kıyafetin sağlık, güvenlik ve iyilik/ rahatlık temelleri üzerine oturtulması gerekir.”⁵²

Hz. Muhammed(sav) yeni bir elbise giydiğinde şöyle dua etmiştir: “Avretimi örtebileceğim ve hayatta güzellik sağlayabileceğim bir elbise giydiren Allah'a hamd olsun.” Ar-

---

⁵⁰ Age, s.74

⁵¹ Bkz. <https://www.savethechildren.org/us/about-us/media-and-news> (erişim:18.05.2019)

⁵² Emel ÖRÜN, *Giyisiler ve çocuk sağlığı: Ne giysin? Nasıl yıkansın?*, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2014; 58: 43-49, https://www.researchgate.net/publication/309670882_Clothing_and_child_health_What_should_a_child_wear_and_how_should_it_be_laundered (erişim: 18.05.2019)

dından da: “Kim yeni bir elbise giyer, böyle söyler, daha sonra da eskittiği elbiseyi tasadduk ederse, sağken de öldükten sonra da Allah'ın himayesi, hıfzı ve örtmesi altında olur”⁵³ demiştir.

XIV. Ayrımcılığa Tabi Tutulmadan Çocuk Olma Hakkı⁵⁴

Bu hakkın kaynağı Anayasanın onuncu maddesidir. Bu maddeye göre *herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*

Kur'an-ı Kerim'de eşitlik konusuna Hucurat Suresi'nin on üçüncü ayeti örnek olarak gösterilebilir. Hz. Peygamber'in bu konuya bakışı ise şöyledir:

Çocuk terbiyesi mevzunda Hz. Peygamber'in (as) ısrar ettiği bir husus, çocuklar arasında eşit muamele yapılmasıdır. Çocuklara yapılacak farklı muamele, O'nun (as) lisanında “cevr” yani zulüm olarak ifade edilmiştir. Nitekim çocuklarından sadece birine bağışta bulunarak bu bağış işine şahit kılmak üzere, kendisine müracaat eden Numan İbnu Beşir'e, Hz. Peygamber (as) şu cevapta bulunur: “Çocuklarının arasını eşit tut” ... “Bunu geri al” ... “Beni şahit kılma; ben cevre (zulme) şehâdette bulunmam” ... “Bu doğru değil, ben ancak hakka şehâdet ederim.”⁵⁵

XV. Çalıştırılma Yasağı/ Eğitim Görme Hakkı⁵⁶

A) Çalıştırılma Yasağı

Hande Bahar Aykaç'ın ilgili makalesinde yer alan şu ifadeler bu konuda oldukça önemlidir:

“Çocuğun sağlığına, kişisel gelişimine ve eğitimine zarar vermeyen çalışmalar “çocuk çalışması” (child work) olarak tanımlanmakta ve engellenmeye çalışılmamaktadır. Buna karşılık çocuk işçiliği (child labour) ile kastedilen ve önüne geçilmeye çalışılan çalışma türü, çocuğun çocukluğunu yaşamasının önüne geçen, başta eğitim hakkı olmak üzere onun diğer haklarına sahip olma-

⁵³ TİRMİZİ; Daavât 119

⁵⁴ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.78

⁵⁵ İbrahim CANAN, age, s. 27

⁵⁶ Mustafa Ökkeş EVREN, age, s.80

*sını engelleyen, onun fiziksel ve psikolojik gelişimine zarar veren çalışmadır.*⁵⁷

İş Kanunumuzda çocukların çalıştırılmasına dair sınırlayıcı hükümler bulunmaktadır. Şöyle ki İş Kanunu m. 71 uyarınca; on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. On dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. On dört yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalışabilirler. m. 72 uyarınca; maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer veya su altında çalışılacak işlerde on sekiz yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadınların çalıştırılması yasaktır. m.73/1 uyarınca; sanayie ait işlerde on sekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaktır.

B) Eğitim Görme Hakkı

1. İslam Hukukunda Zorunlu Eğitim:

İbrahim Canan'ın bu konudaki açıklamalarını özetleyecek olursak İslam hukukçuları arasında eğitimin başlangıç yaşının umumiyetle 6-7 yaş olduğu kabul edilmiştir. Nihai yaş hududu ile ilgili genel kabul de şudur ki kız veya erkek 15 yaşına basan her normal çocuk, hayata tek başına atılabilecek formasyonu almış olmalı, kendi cinsiyeti ile ilgili temel bilgi ve davranışları, dinî bilgilerinin asgarisini, temel hayatî bilgileri edinmiş olmalıdır. Ayrıca bütün İslâm mezhepleri, buluş çağından önce, çocuklara meslek öğretilmesinin lüzumunda ittifak etmekle kalmayıp, bu mesleğin çocuğun kabiliyet ve ailesinin içtimai mevkiine uygun olmasını ve insanlara faydalı bulunmasını da şart koşarlar.⁵⁸

2. Türk Hukukunda Zorunlu Eğitim

Türkiye'de zorunlu eğitim 2012 senesinde 12 yıla çıkarılmıştır. Ancak bu zorunluluk ilköğretim ve ortaöğretimi kapsar, üniversite eğitimi (meslek öğrenimi) henüz zorunlu de-

---

⁵⁷ Hande Bahar AYLAK, *Hukuksal Açıdan Çocuk ve Genç İşçiliği*, TBB Dergisi 2016 (116) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-116-1453> (erişim: 26.09.2019)

⁵⁸ İbrahim CANAN, *age*, s.86-87

ğildir. İslam hukuku meslek öğretimini bir yükümlülük addederken uygulanan hukuk ve Sözleşme⁵⁹, tavsiye etmekle yetinmektedir.

Sonuç

Bu makalemizde çocuk kavramını farklı açılardan inceledik. Çocuk hukukunun özelliklerinden, içeriğinden ve gelişiminden bahsettik. En sonunda değerli şair Mustafa Ökkeş Evren'in, Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesine karşı eleştirel bir bakış açısıyla ele aldığı çocuk haklarının yer aldığı "HİÇ HAK'SIZ OLUR MU ÇOCUKLAR?" adlı şiir kitabındaki bazı hakların pozitif hukuktaki ve İslam hukukundaki karşılıklarına değinmeye çalıştık.

Her gün çevremize baktığımızda görüyoruz ki çocuklar geçmişte olduğu gibi hâlâ aile içindeki çatışmaların, zorunlu göçlerin, savaşların kurbanı olmaya devam ediyor. Çocukluğunu yaşayamayan, erkenden büyümek zorunda kalan, yaşadığı zorlu hayat koşullarından dolayı hayal kurmaya bile fırsat bulamayan çocuklar, gelecekteki toplumların yetişkin bireyleri olmaya adaylar. Fakat çocuklukta yaşanan olumsuz olayların yetişkinlikte de insanın peşini bırakmadığını ve sonuçta mutsuz, pasif, güvensiz bireylerin yetiştiğini hepimiz biliyoruz. Bunun sonucunda ise kendi derdini düşünmekten gelişmeye fırsat bulamayan insan topluluklarının meydana gelmesinin kaçınılmaz olduğunun da hepimiz farkındayız.

Durumun ciddiyetini hatırlamak ve yarınlarımıza mutlu, inançlı, şefkat ve merhamet duygularıyla donatılmış, kendini, ailesini, çevresini ve en önemlisi Rabbini(c.c.) seven ve tanıyan, ülkesini kalkındırmak için elinden ne geliyorsa yapmaya çalışan çocuklar bırakabilmek ümidiyle...

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Emine. *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması(Ulusal ve Uluslararası Hukukta)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2000.

AKYÜZ, Emine. *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması(Ulusal ve Uluslararası Hukukta)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2000.

AYKAÇ, Hande Bahar. «Hukuksal Açıdan Çocuk ve Genç İşçiliği.» *TBB Dergisi*, 2016: 336-386.

---

⁵⁹ Çocuk Haklarına Dair BM Sözleşmesi

- BAL, Yılmaz, vd. «Kadınların Sezaryen Doğum Tercihleri.» *F. N. Hem. Dergisi* 21, no. 2 (2013): 139-146.
- BARDAKOĞLU, Ali. «Hidane.» *TDV İslam Ansiklopedisi* (TDV İslam araştırmaları Merkezi), 1998.
- CANAN, İbrahim. *Haksız Değilim*. İstanbul: Işık Yayınları, 2014.
- DURAL Mustafa, ÖĞÜZ Tufan. *Türk Özel Hukuku/ Kişiler Hukuku. Cilt 2*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015.
- Ebû, Dâvud. *Edeb*.
- ESEN, Hüseyin. «Zina.» *TDV İslam Ansiklopedisi* (TDV İslam Araştırmaları Merkezi), 2013: -.
- EVREN, Mustafa Ökkeş. *HİÇ HAK'SIZ OLUR MU ÇOCUKLAR?* Ankara: Nar Yayınları, 2016.
- EVREN Mustafa Ökkeş / Biyografi. <http://www.naryayinlari.com/yazar.php?yazarid=23> (05 10, 2019 tarihinde erişilmiştir).
- KÖKSAL Gülden, ÖZEL Hülya Gökmen. *Bebek Beslenmesi*. Ankara: Sağlık Bakanlığı, 2012.
- KÖKSAL Gülden, ÖZEL Hülya Gökmen. *Bebek Beslenmesi*. Ankara: Reklam Kurdu Ajansı, 2012.
- HANBEL, Ahmed b. *Müsned*.
- İMRE, Zahit. *şahsiyet Hakkının Korunmasına İlişkin Genel Esaslar, Özellikle İsim Hakkı ve İsim Hakkının Korunması*. Ankara, 1974.
- IPA WORLD. <http://ipaworld.org/about-us/general-statement/> (06 10, 2019 tarihinde erişilmiştir).
- ÖRÜN, Emel. «Giysiler ve Çocuk Sağlığı: Ne giysin? Nasıl yıkansın?» *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 58, no. 1 (Ocak-Mart 2015).
- ÖZTÜRK, Sibel, Zina Suçu ve Türkiye'deki Süreci, <http://sibelozturk.net/> (04 25, 2019 tarihinde erişilmiştir).
- SAVE THE CHILDREN. <https://www.savethechildren.org/us/about-us/media-and-news> (05 18, 2019 tarihinde erişilmiştir).

Seferihisar Çocuk Belediyesi. <http://cocukbelediyesi.org/> (04 09, 2019 tarihinde erişilmiştir).

Sezaryen Yılda 300 bin Kadını Öldürüyor. 02.04.2019. <https://www.e-psikiyatri.com/sezaryen-yilda-300-bin-kadini-olduruyor-65860> (04.20.2019 tarihinde erişilmiştir).

SUYÛTÎ. *el-Câmi'u's-Sağır.*

ŞAHİN, S, Polat, O. «Türkiye'de ve Dünyadaki Gelişmiş Ülkelerde Çocuk Katılım Hakkı Algısının ve Uygulamalarının Karşılaştırılması.» *Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi* 4, no. 1 (2012): 275-282.

TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. «Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.»

TİRMİZÎ. *Daavât.*

TÜFEKÇİ, İbrahim. «İslam Hukukuna Göre Gebeliğin Sonlandırılması.» *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45 (09 2013): 111-154.

YANIK, Medaim. «Huzursuz Aile Ortamı Çocukların Zihnini Bölüyor.» 10. 09.2016. <https://www.star.com.tr/yazar/huzursuz-aile-ortami-cocuklarin-zihnini-boluyor-yazi-1140944/> (05.05.2019 tarihinde erişilmiştir).

YÜZÜGÜLLÜ D. Ata, AYTAÇ Necdet, AKBABA Muhsin, «Annelerin İlk Altı Ay Sadece Anne Sütü Verme Durumlarına Etki Eden Etmenlerin İncelenmesi.» *Türk Pediatri Arşivi* 53, no. 2 (2018): 96-104.